

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
03045, м. Київ, провулок Віто-Литовський, 98-а
Інститут професійно-технічного образования
НАПН Украины,
03045, г. Киев, пер.Вито-Литовский, 98-а
Institute of Vocational Education and Training
of the NAES of Ukraine,
03045, Vito-Litovskiy Line 98-A, Kyiv

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Постановка проблеми. Модернізація національної освіти, що відбувається на даному етапі розвитку української держави, передбачає підвищення її якості. Важливим інструментом управління якістю освіти виступає моніторинг. Але дієвість моніторингу можлива лише за умови його повної відповідності сучасним суспільним вимогам. Це призводить до необхідності більш ґрунтовного вивчення науковцями даного феномену як педагогічно-управлінського явища.

Аналіз наукових джерел показав, що дослідження різних аспектів моніторингу у своїх працях здійснювали: І. Булах, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Л. Одерій, Л. Петренко, О. Савченко, В. Свістун, Л. Щоголева, та ін. Але питання моніторингу якості професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) залишається не розкритим.

Мета статті – обґрунтувати наукові підходи до здійснення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Виклад основного матеріалу. Під науковими підходами розуміють сукупність ідей, принципів, методів, покладених в основу розв'язання певної проблеми. Наукові підходи виступають своєрідними методологічними орієнтирами під час вивчення різноманітних педагогічних явищ та процесів. Для дослідження моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників нами визначено такі пріоритетні наукові підходи: системний, суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний та бенчмаркінговий. Обґрунтуємо свій вибір.

Суть системного підходу до вивчення складних явищ полягає у наданні їм статусу відносно самостійних систем зі збереженням своїх особливостей, дослідження яких здійснюється з позиції домінуючої ролі цілого над його частинами [1, 3, 6]. Враховуючи, що система, з одного боку, утворює певну цілісність через сукупність закономірно пов'язаних між собою

компонентів [2], а з другого, активно впливає на них, перетворюючи відповідно до власної природи, то системний підхід відображає принцип єдності цілісності та відносної незалежності компонентів системи.

Виділяють закриті та відкриті системи. Закриті системи характеризуються чітко встановленими границями й уособленістю від оточуючого їх середовища. Відкриті системи, навпаки, тісно взаємодіють із навколишнім світом, оновлюються і вдосконалюються адекватно до його змін. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників можна розглядати як певну відкриту систему, компонентами якої виступають етапи проведення моніторингу з притаманними системними властивості: 1) цілісності (усі етапи проведення моніторингу якості професійної підготовки знаходяться у суворій послідовності, і зміна одного з них зумовлює зміну інших); 2) одноосібності (кожний етап можна розглядати окремо); 3) централізації (поміж усіх етапів проведення моніторингу можна назвати домінуючий – це етап моніторингового оцінювання, під час якого учні ПТНЗ демонструють свою професійну підготовку); 4) перспективності (вимоги до професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників завжди з часом змінюються, що вимагає постійного вдосконалення моніторингового процесу); 5) незалежності; 6) перетворення вхідних елементів на вихідні (на основі результатів моніторингового оцінювання можна визначити рівень професійної підготовки учнів кожного навчального закладу).

Отже, розгляд моніторингу якості професійної підготовки як відкритої системи вимагає дій у двох напрямках: перший полягає у визначенні внутрішньої будови моніторингу, другий – у встановленні причинно-наслідкових зв'язків із зовнішнім середовищем для досягнення загальної кінцевої мети.

Системний підхід органічно з суб'єктно-діяльнісним підходом, за яким центр уваги у моніторингу потрібно перенести з отримання кінцевих результатів на суб'єкт та його діяльність у цьому процесі. Саме реципієнти (учні

ПТНЗ) виступають активним джерелом моніторингової інформації. Вони особисто приймають рішення щодо власного самовираження під час моніторингового оцінювання. Тому, отримання максимально позитивно-достовірних результатів моніторингового дослідження щодо якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників перебуває у прямій залежності від їх активної позиції, що виражається у: а) сприйманні моніторингу як особисто значущої події, що надає можливість кожному учаснику здійснити професійну самоідентифікацію; б) активізації власної професійної підготовки; в) виявленні старанності та відповідальності під час моніторингового оцінювання. Тому закономірно, що моніторингу якості професійної підготовки стає притаманний властивий самоактуалізуючий характер. А у внутрішній будові моніторингу з'являється додатковий етап самопідготовки учнів, орієнтований на: потенціал учнів та їх індивідуальність; цілеспрямоване підвищення мотивації учнів професійної підготовки; забезпечення активного включення в організований підготовчий процес.

Авторське бачення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників повністю обумовлюється ознаками суб'єктно-діяльнісного підходу, до яких у своїх працях вчені (С. Батишев, А. Беляєва, Є. Зеєр, Н. Ничкало, В. Радкевич та ін.) відносять: високий ступінь мотивації навчання на кінцевий результат професійної діяльності; гнучке керування навчально-професійною діяльністю; професійну спрямованість теоретичної та практичної підготовки; відповідальність за кінцевий результат власної роботи.

В умовах переорієнтації національної освіти на європейські стандарти для характеристики якості професійної підготовки майбутніх кваліфікаційних робітників все частіше використовують поняття «компетентність», яка може виступати результатом професійної освіти та бути представленою у вигляді певних норм [9]. У «Національній рамці кваліфікацій» [8] визначено, що компетентність – це здатність особи до виконання певного виду діяльності, яка виражається через знання, розуміння, уміння, цінності та інші особистісні якості. Тому, впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку учнів професійно-технічних навчальних закладів передбачає формування комплексу компетентностей, які дозволять їм у майбутньому успішно виконувати свої професійні обов'язки. На основі цього логічно, що моніторинг якості професійної підготовки випускників ПТНЗ повинен здійснюватися шляхом оцінювання сформованих у них компетентностей.

Під час нашого дослідження щодо стану моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в ПТНЗ, про-

веденого у 81 навчальному закладі Вінницької, Дніпропетровської та Львівської областях, було встановлено, що отримані моніторингові результати у 96% порівнюються навчальними закладами «з результатами власного закладу, взятими за попередні роки», і лише у 4% – «з аналогічними результатами іншого закладу». Отже, ПТНЗ використовують фактично лише один напрям для порівняння моніторингових даних «сам до себе», що унеможливило визначення якості професійної підготовки випускників ПТНЗ в загальному регіональному контексті. З огляду на це, ми пропонуємо використовувати бенчмаркінговий підхід до проведення моніторингу в ПТНЗ.

Термін «бенчмаркінг» походить від англійського слова benchmark (початок відліку, еталонне порівняння, критерій). Зарубіжні словники трактують цей термін як стандарт, за яким можна проводити вимір чого-небудь, давати йому оцінку. В управлінській діяльності бенчмаркінг розглядається як особлива процедура введення в практику роботи навчального закладу технологій, методів роботи кращих організацій. Але це не просте копіювання чужих ідей, а ефективний метод покращення діяльності навчального закладу, в основі якого – творче ставлення до досвіду лідерів. Опора на відпрацьований і перевірений практикою досвід сприяє зниженню ризику, дозволяє уникнути багатьох помилок, скоротити тимчасові фінансові витрати, пов'язані з набуттям власного досвіду шляхом проведення експериментів. Проблему використання бенчмаркінгу в сфері освіти розглядали в своїх працях К. Забродська [4], А. Карягін [5], Д. Маслов [5], Ю. Вилгіна [5], Дж. Перані [7] та ін.

Традиційно моніторинг завершується написанням звіту, в якому узагальнюється статистична інформація; здійснюється її аналіз, інтерпретація, робляться висновки; подають рекомендації щодо коригувальної роботи, усунення негативних чинників, формування освітньої політики. У такому звіті отримані моніторингові результати порівнюються із запланованими, бажаними. При бенчмаркінговому підході отриманні результати порівнюються із показниками лідерів, і завершується моніторинг написанням проекту застосування найкращого передового досвіду, адаптованого до власної організації. Найбільшою перевагою при цьому стає те, що навчальний заклад вчиться змінюватися без серйозних порушень своєї структури.

Висновок.

Застосування зазначених наукових підходів до вивчення моніторингу якості професійної підготовки дозволить в майбутньому оновити та покращити освітню діяльність професійно-технічних навчальних закладів.

Література

1. Гончаренко С., Кушнір В., Кушнір Г. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес / С. Гончаренко, В. Кушнір, Г. Кушнір // Шлях освіти. – № 4. – 2008. – С. 2-10.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія / Г.В. Єльнікова. – К. : ДАККО, 1999. – 303 с.
4. Забродская К.А. Бенчмаркинг как инструмент анализа и выбора стратегии развития ИКТ / К.А. Забродская // Устойчивый рост национальной экономики: инновации и конкурентоспособность: материалы I междунар. науч.-практ. конф. аспирантов и молод. учёных, Минск, 15 – 16 декабря 2009 г. / Белорус. гос. экономич. ун-т; редкол.: Г.А. Короленок [и др.]. – Минск, 2009. – С. 64 – 67.
5. Карякин А.М., Маслов Д.В., Вылгина Ю.В. Бенчмаркинг как эффективная стратегия повышения качества управления в сфере высшего образования // тез. докладов Всероссийской науч.-практ. конференции «Стратегические проблемы высшего образования». – Н. – Новгород: НИМБ, 2005. – 3 ноября.
6. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навчальний посібник / В.І. Маслов. – Тернопіль : Астон, 2007. – 150 с.
7. Перани Дж. Бенчмаркинг инновационной деятельности европейских стран / Дж. Перани, С. Сирилли. – Форсайт, 2008, № 1 (5) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2009/05/29/0000330388/benchmarking.pdf.
8. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення 12.02.2015 р.). – Назва з екрану.
9. Радкевич В. О. Інноваційна спрямованість змісту і технологій професійної освіти / Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : тези звітн. наук.-практ. конф / за заг. ред. В. О. Радкевич ; І-т проф.техн. освіти АПН України. – Х. : СМІТ, 2009. – С. 7-10.

References

1. Goncharenko S., Kushnir V., Kushnir G. Methodological features of scientific views on the pedagogical process / S. Goncharenko, V. Kushnir, G. Kushnir // Path of education. – No. 4. – 2008. – P. 2-10.
2. Goncharenko S.U. Ukrainian Pedagogical Dictionary / S.U. Goncharenko - K.: Lybid, 1997. – 376 pp.
3. Elnikova G.V. Scientific fundamentals of general secondary education development in the region: monograph / G.V. Elnikova. – K. : DAKKO, 1999. - 303 p.
4. Zabrodskaya K.A. Benchmarking as an instrument for analyzing and selecting an ICT / KA development strategy. Zabrodsky // Sustainable growth of the national economy: innovation and competitiveness: materials I internationally. scientific practice. conf. graduate students and young people. Scientists, Minsk, December 15- 6, 2009 / Belarus. state economical un-t; rare: G.A. Corolen [and others]. – Minsk, 2009. – P. 64-67.
5. Karyakin AM, Maslov D.V., Vulgina Yu.V. Benchmarking as an effective strategy for improving the quality of management in the field of higher education // Thesis. All-Russian scientific-practical reports. Conference “Strategic Problems of Higher Education”. – Novgorod: NIMB, 2005 – November 3.
6. Maslov VI Scientific fundamentals and functions of the process of management of general educational institutions: a manual / VI Maslov – Ternopil: Aston, 2007. – 150 s.
7. Perani J. Benchmarking Innovation Activity in European Countries / J. Perani, S. Sirilli. – Foresight, 2008, No. 1 (5) [Electronic resource]. - Access mode: www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2009/05/29/0000330388/benchmarking.pdf.
8. About the approval of the National Qualifications Framework: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23.11.2011 No. 1341 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (date of application on 02.12.2015). – Title from the screen.
9. Radkevich V.O. Innovative orientation of the content and technologies of vocational education / Scientific and methodological provision of vocational education and training: abstracts. science-practice conf / per cong. Ed. V. O. Radkevich; Professor Professor Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. - Kh.: SMIT, 2009. – P. 7-10.

Гириловська І.В. Наукові підходи до вивчення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Стаття присвячена моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. В ній наголошено на необхідності ґрунтовного вивчення даного феномену як педагогічно-управлінського явища. Тому важливим є питання щодо визначення пріоритетних наукових підходів до вивчення змісту, структури, організації та проведення моніторингу у професійно-технічних навчальних закладах. Автором виділено чотири пріоритетних наукових підходи: системний, суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний та бенчмаркінговий.

Згідно системного підходу моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників розглядається як відкрита система, компонентами якої виступають етапи проведення моніторингу.

Суб'єктно-діяльнісний підхід вимагає перенести у моніторингу основну увагу на суб'єкт та його діяльність у цьому процесі.

Міжнародна наукова спільнота компетентнісний підхід вважає дієвим інструментом поліпшення якості освіти. Впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку учнів професійно-технічних навчальних закладів передбачає формування комплексу компетентностей, які дозволять їм в майбутньому успішно виконувати свої професійні обов'язки. Тому логічним є те, що моніторинг якості професійної

підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів повинен здійснюватися шляхом оцінювання сформованих у них відповідних компетентностей.

Бенчмаркінговий підхід уможливує відійти від традиційного аналізу та порівняння одержаних моніторингових результатів, а перейти на інноваційну бенчмаркінгову технологію вивчення та застосування успішних управлінських рішень, яка об'єднує в єдину систему розробку стратегії, галузевий аналіз, аналіз конкурентів та самоаналіз.

В статті робиться висновок, що застосування зазначених наукових підходів до вивчення моніторингу якості професійної підготовки дозволить в майбутньому оновити та покращити освітню діяльність професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: науковий підхід, моніторинг якості, професійно-технічна освіта, система, компетентність, суб'єкт, діяльність, бенчмаркінг.

Гириловская И.В. Научные подходы к изучению мониторинга качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих.

Статья посвящена мониторингу качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих. В ней отмечена необходимость тщательного изучения данного феномена как педагогически-управленческого явления. Важным является вопрос определения приоритетных научных подходов к изучению содержания, структуры, организации и проведения мониторинга в профессионально-технических учебных заведениях. Автором выделены четыре приоритетных научных подхода: системный, субъектно-деятельностный, компетентностный и бенчмаркинг.

Согласно системного подхода мониторинг качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих рассматривается как открытая система, компонентами которой выступают этапы проведения мониторинга.

Субъектно-деятельностный подход требует перенесения в мониторинге основного внимания на субъект и его деятельность в этом процессе.

Международное научное сообщество компетентностный подход считает действенным инструментом улучшения качества образования. Внедрение компетентностного подхода в профессиональную подготовку учащихся профессионально-технических учебных заведений предусматривает формирование комплекса компетентностей, которые позволят им в будущем успешно выполнять свои профессиональные обязанности. Поэтому логично, что мониторинг качества профессиональной подготовки выпускников профессионально-технических учебных заведений должен осуществляться путем оценки сложившихся у них соответствующих компетентностей.

Бенчмаркинг подход позволяет отойти от традиционного анализа и сравнения полученных мониторинговых результатов и перейти на инновационную бенчмаркинг технологическую изучение и применения успешных управленческих решений, которая объединяет в единую систему разработку стратегии, отраслевой анализ, анализ конкурентов и самоанализ.

В статье делается вывод, что применение указанных научных подходов к изучению мониторинга качества профессиональной подготовки позволит в будущем обновить и улучшить образовательную деятельность профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: научный подход, мониторинг качества, профессионально-техническое образование, система, компетентность, субъект, деятельность, бенчмаркинг.

Hurylovska I.V. Scientific approaches to the study of quality monitoring of the training of future skilled workers.

The article is devoted to the monitoring of the quality of professional training of future skilled workers. It noted the need for a thorough study of this phenomenon as a pedagogical and managerial phenomenon. Therefore, it is important to determine the priority scientific approaches to the study of the content, structure, organization and monitoring of vocational education and training institutions. The author highlights four priority scientific approaches: systemic, subject-activity, competence and benchmarking.

According to the systematic approach, monitoring the quality of the training of future skilled workers is considered an open system, the components of which are the stages of monitoring.

The subjective-activity approach requires the monitoring of the main focus on the subject and his activities in this process.

The international scientific community considers the competent approach to be an effective tool for improving the quality of education. The introduction of a competent approach to the vocational training of students of vocational and technical educational institutions involves the formation of a complex of competencies that will enable them to successfully fulfill their professional duties in the future. Therefore, it is logical that the monitoring of the quality of vocational training of graduates of vocational and technical educational institutions should be carried out by assessing the relevant competencies.

The benchmarking approach allows us to move away from traditional analysis and comparison of the monitoring results obtained, and move on to innovative benchmarking technology for studying and applying successful management solutions, which unites in a single system the development of a strategy, industry analysis, analysis of competitors and introspection.

The article concludes that the application of these scientific approaches to the study of monitoring the quality of vocational training will allow in the future to update and improve the educational activities of vocational schools.

Key words: scientific approach, quality monitoring, vocational education, system, competence, subject, activity, benchmarking.